

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΠΑΙΔΕΙΑ	ΙΔΕΕΣ	ΥΓΕΙΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΜΟΔΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	---------	---------	-------	-------	------------	------	----------	--------

Οι δυο αλήθειες

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΥ*

Σε αυτή την κρίσιμη μάχη οικονομικών επιβιώσεως, δύο ανταγωνιστικές θεωρήσεις συγκρούονται. Το πρόβλημα είναι ότι και οι δύο έχουν δίκιο.

Η μια θεωρία (as την ονομάσουμε για ευκολία «εθνική») λέει περίπου τα εξής: Η επώδυνη δημοσιονομική προσαρμογή θα ήταν μονόδρομος ακόμα κι αν δεν μας την επέβαλε η Ε.Ε. Είχαμε το μεγαλύτερο δημόσιο έλλειμμα στην Ευρώπη, το 2009, και το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος. Οι δημόσιες δαπάνες εκτοξεύθηκαν στο 52% του ΑΕΠ, ενώ τα έσοδα κατέρρευσαν στο 39%. Το έλλειμμα αυτό πληρώνουμε πανάκριβα στις αγορές, που αυξάνουν το κόστος χρηματοδότησης των τεράστιων δανειακών μας αναγκών. Ο φαύλος κύκλος δεν θα πάσει αν δεν μειώσουμε δραστηρικά το δημόσιο έλλειμμα, για να πέσει το κόστος χρηματοδότησής του.

Πάνω από 40% των πρωτογενών δαπανών του κράτους το 2009 αφορούσαν μισθούς και συντάξεις, επισμαίνει η εθνική θεωρία. Μόνο το 2009 οι δημόσιες δαπάνες για μισθούς και συντάξεις αυξήθηκαν κατά 11%. Είναι μεγάλο το κόστος διότι οι δημόσιοι υπάλληλοι αυξήθηκαν υπερμέτρα – μόνο την προηγούμενη πενταετία προστέθηκαν άλλοι 75.000. Δεν υπάρχει τρόπος να μειωθεί το έλλειμμα χωρίς να πέσει το μισθολογικό κόστος του δημοσίου τομέα, όσο μεγάλη κι αν είναι η προσπάθεια αύξησης των φορολογικών εσόδων.

Το πρόβλημα δεν σταματά εδώ, συνεχίζει η εθνική θεωρία. Δεν γίνεται, στο όνομα της μητρότητας, να συνταξιοδοτούνται εργαζόμενοι στα 50, όταν τα παιδιά τους έχουν τελειώσει πανεπιστήμιο. Δεν γίνεται οι συντάξεις να καταπίουν το ένα πέμπτο του ΑΕΠ της χώρας.

Εκουμε, τέλος, τεράστια υστέρηση ανταγωνιστικότητας, καταλήγει η εθνική θεωρία. Το 2009, η Ελλάδα ήταν μία από τις πιο αφιλίξενες χώρες στην επιχειρηματικότητα (ease of doing business), 109η επί συνόλου 183 στη λίστα της Παγκόσμιας Τράπεζας. Η δυνατότητά μας να προσελκύουμε επενδύσεις είναι απελ-

πιστική. Το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας δεν μπορεί να διορθωθεί χωρίς μεταρρύθμιση του κράτους, προστασία του ανταγωνισμού, μισθολογική αυτοσυγκράτηση, αύξηση της παραγωγικότητας και γενναίες δόσεις εξωστρέφειας. Ποιότητα τουρισμού, υπηρεσίες Υγείας, υποδομές φιλοξενίας ευρωπαϊκών Βορειοευρωπαίων συνταξιούχων. Ξενολόγισσα αυτοδικοπούμενα πανεπιστήμια –όπως προτείνει ο καθηγητής του ΙΣΕ Ηλίας Μόσιαλος. Πράσινη ανάπτυξη. Σε όλα τα παραπάνω, η «εθνική θεωρία» έχει δίκιο.

Στον αντίποδα, η «υπερεθνική» θεωρία επισημαίνει ότι το ελληνικό πρόβλημα ανταγωνιστικότητας είναι και πρόβλημα του ευρωπαϊκού Νότου, που εντάθηκε την τελευταία δεκαετία. Τα μεγάλα εξωτερικά ελλείμματα του Νότου είναι η αντίστροφη όψη των εξωτερικών πλεονασμάτων του ευρω-

Ποια είναι τα επιχειρήματα της «εθνικής» θεωρίας, ποια ψευδαισθητική καλλιέργει η «υπερεθνική», που συμπληρώνονται.

παϊκού Βορρά. Η υποχώρηση του Νότου αντανακλά την αντίστοιχη αύξηση ανταγωνιστικότητας της Γερμανίας, μέσα από μεταρρυθμίσεις και μισθολογική αυτοσυγκράτηση των Γερμανών εργαζομένων επί σχεδόν δεκαετία.

Η υπερεθνική θεωρία λέει επίσης ότι το κόστος δανεισμού της Ελλάδας διογκώνει υπέρτοκα η κερδοσκοπική πίεση των διεθνών χρηματαγορών. Τα περίφημα «γυμνά CDS», τα εξωχρηματοπιστωτικά παράγωγα συμβόλαια ως αυτοτελές προϊόν και όχι ως ασφάλιση επενδυτικού κινδύνου, πολλαπλασιάζουν την υποτιμητική κερδοσκοπία εναντίον κρατικών ομολόγων. Υπενθυμίζει επίσης η θεωρία αυτή ότι την παγκόσμια κρίση του 2008 - 09 δημιουργήσε η ασυδοσία των χρηματοπιστωτικών αγορών, οι εθνικές κυβερνήσεις επωμιστήκαν τεράστια ελλείμματα

και χρέη για να αντιμετωπίσουν την κρίση, και τώρα περνάνε το κόστος στους φορολογούμενους. Και ότι πρέπει επομένως να περιοριστεί δραστηρικά η δυνατότητα του αμειψόμενου χρηματοοικονομικού τομέα να εκμεταλλεύεται την κινητικότητα του κεφαλαίου για να επιτυγχάνει φορολογική και ρυθμιστική ασυλία. Χρειάζεται άμεσα στενός συντονισμός οικονομικής και φορολογικής πολιτικής στην ΟΝΕ, αυστηρότεροι ρυθμιστικοί κανόνες και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Ποιο είναι το πρόβλημα, αφού οι δύο θεωρήσεις είναι καταφανώς συμπληρωματικές; Το πρόβλημα είναι ότι η «υπερεθνική» θεωρία καλλιέργει την ψευδαισθητική ότι η Ελλάδα μπορεί να αποφύγει την επώδυνη προσαρμογή αρκεί η Ευρώπη να αποφασίσει να μας ξελασπώσει. Οτι, ακόμα περισσότερο, περίπου μας το οφείλει. Και ότι εφόσον η κρίση μας είναι μέρος της κρίσης του παγκόσμιου καπιταλισμού, «την κρίση να πληρώσει η πλουτοκρατία». Ομως, στο μεταξύ, η Ελλάδα θα έχει καταρρεύσει.

Η κρίση αναδεικνύει την ανάγκη οικονομικής διακυβέρνησης της ΟΝΕ. Η Γερμανία μπορεί να διασώσει το ευρώ αν αναλάβει τις ευθύνες της ως ηγετική δύναμη της Ευρώζωνας, τονώνοντας την εγχώρια ζήτηση και παρέχοντας προσωρινή δημοσιονομική στήριξη στις χώρες του Νότου. Θα το κάνει μόνο αν κι εμείς έχουμε αναλάβει πλήρως τις δικές μας ευθύνες. Θα το κάνει επίσης για να περισώσει ένα συλλογικό ευρωπαϊκό αγαθό και όχι γιατί μας το χρωστάει.

Η ενοχλητική αντίφαση της οικονομικής κρίσης του ευρωπαϊκού Νότου είναι ότι επιβάλλει ταυτόχρονα δύο πράγματα: άμεση προσαρμογή στους υπερεθνικούς κανόνες και συμβολή για να αλλάξουν οι κανόνες αυτοί. Δεν έχουμε την πολυτέλεια να περιμένουμε να αλλάξει το πλαίσιο ως προϋπόθεση για να προσαρμοστούμε. Αλλά αν την εθνική προσαρμογή δεν ακολουθήσει η ευρωπαϊκή αλλαγή, ο Νότος και το ευρώ θα δοκιμαστούν σκληρά.

* Ο κ. Γ. Παγουλάτος είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Ο μεγαλοϊδεατισμός της πλατείας

Του ΤΑΚΗ ΚΑΜΠΥΛΗ

Θα είναι ίσως το μοναδικό βέλος στη φαρέτρα του Νικήτα Κακλαμώνη (δήμαρχος Αθηνών) στην προσπάθειά του για τις επερχόμενες δημοτικές εκλογές. Μια νέα πλατεία, στο ιστορικό κέντρο της πόλης.

Ο δήμαρχος, ύστερα από 3,5 χρόνια απραξίας, «επιτρέψει» λίγο πριν από τις εκλογές με έναν πιστευτό-ισχυρό συμβολισμό: πλατεία που θα προκύψει από καταδάρση (του παλιού κτίριου του ΝΑΤ). Ένας ελεύθερος χώρος στη θέση του δομημένου περιβάλλοντος και μάλιστα όχι όπου κι όπου, αλλά στη δύσκολη πλευρά της πόλης: Βερανζέρου (Σούθου) και Μενάνδρου.

Αραγε, τι είναι μια πλατεία; Πολλοί αρχιτέκτονες αν δεν διαφωνήσουν με την ίδια τη συγκεκριμένη επιλογή θα αναδείξουν ωστόσο τη «μοναξιά» της. «Μια πλατεία, τελεία και παύλα. Τιποτέ άλλο». Συνιστά άραγε παρέμβαση μία και μόνη πλατεία; Μία κάποια λύση;

Ίδιος, όταν αφορά το κομμάτι εκείνου του κέντρου της πόλης που μαγνιτίζει από τις αρχές του περασμένου αιώνα όλα τα κατά καιρούς βήματα των ξένων στην πόλη. Ειδικότερα στη Μενάνδρου, αυτή η μνήμη φτάνει πολύ μακριά, στους Σμυρνιώτες πρόσφυγες. Και μετά περνάει στους εσωτερικούς μετανάστες μέχρι τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης. Θυμάμαι, το 1980 ως πρωτοετής φοιτητής από την επαρχία, ότι πολλά καθημερινά βήματα, τους πρώτους μήνες, ήταν στο «Μιακάκου» και μετά με κάποιον συντοπίτη που σίγουρα θα έβρισκα, μια περιδίνηση στη Βερανζέρου και στους γύρω δρόμους. Είχε τη λογική του. Τα λεωφορεία από τον σταθμό των ΚΤΕΛ έκαναν στάση πολύ κοντά στην Αγίου Κωνσταντίνου, υπήρχε ο Ηλεκτρικός της Ομόνοιας για περαιτέρω μετακίνηση στο αστικό κέντρο και επίσης εκεί υπήρχαν σχετικά φθηνά εστιατόρια - ψισταριές με ψευδογούστες από τον τόπο προέλευσης. Αλλού πηγαίναμε οι Πελοποννήσιοι, αλλού πήγαμε οι Στερεοελλαδίτες ή οι Κρητικοί. Επιπλέον, γύρω από την Ομόνοια οι φοιτητές έβρισκαν εύκολα χαρτζιλίκια ασκόντας το «σήμερα νεκρό» επάγγελμα του πλαστέ βιβλίου. Εκεί, ιδίως στην 3η Σεπτεμβρίου, ήταν συγκεντρωμένες οι σχετικές επιχειρήσεις (και «επιχειρήσεις»). Η παραβατικότητα ήταν επίσης έντονη σε σχέση με άλλες περιοχές του Κέντρου. Λαθρεμπόριο, ναρκωτικά, μαύρη εργασία και πορνεία, όλα σε «μικρότερες» δόσεις σε μια Αθήνα επίσης μικρότερη, περισσότερο δύσκολη και πιο άσχημη.

Ούτε σήμερα η επιλογή της περιοχής είναι τυχαία από τους μετανάστες. Σε έρευνά της για τους «αστικούς νομάδες στις μπροπόλες», η Ελένη Τζιτζιλάκη (αρχιτέκτων) θα δείξει τις αιτίες της συγκεκριμένης πορείας: «Την περιοχή δεν την επιλέγουν, φθάνουν αναγκαστικά εδώ καθώς βρίσκεται κοντά στην Ομόνοια -τόπος επερχόμενης εργασίας- και κοντά στην πλατεία Κουμουνδούρου που υπήρχε από τους πρώτους χώρους συγκέντρωσης των εκτοπισμένων. Στην Αγίου Κωνσταντίνου θα βρουν πολλά καταστήματα με κινητά αλλά και προϊόντα από χώρες καταγωγής. Τις Κυριακές, μέλη από διαφορετικές κοινότητες συγκεντρώνονται εκεί, πολλές φο-

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: ΜΑΝΟΣ ΣΥΜΕΩΝΑΚΗΣ

ρές ένα αμίλητο πλήθος, ικανό ωστόσο λόγω της μάζας του να διακόψει την κυκλοφορία των αυτοκινήτων».

Αυτή η περιοχή ήταν (και είναι, ιδίως σήμερα) κάτι σαν το σύνορο της πόλης. Όσοι μπορούσαν και το περνούσαν, σώθηκαν. Όσοι μείνανε πέρα, χάνονταν.

Είναι ταυτόχρονα το καθαυτό κέντρο και η πίσω αυλή της πόλης.

Στην πολεοδομία μια πλατεία δεν είναι απλώς ένας ελεύθερος χώρος με παγκάκια και μερικά δέντρα. Από την πλατεία ξεκινούν ή σ' αυτήν καταλήγουν ροές, η αβάνσα της πόλης: άνθρωποι, δρόμοι, προϊόντα, υπηρεσίες. Η συγκεκριμένη περιοχή έχει ισχυρή «μνήμη», δυσπρόσιτο παρόν και μία (μόνη) πλατεία δεν μπορεί να ξεγελάσει κανέναν. Δεν μπορεί να αλλάξει τη Μενάνδρου επειδή θα γίνει οι τηλεοπτικές κάμερες τη μέρα της κατεδάφισης.

Η πλατεία δεν μπορεί να ορισθεί ως αυθύπαρκτο. Θα είναι ψεύτικα. Χρειάζεται είτε να προϋπάρχει (Μοναστηράκι) είτε να ενταχθεί σ' ένα ευρύτερο σχέδιο ανάπλασης μιας περιοχής. «Στη Ρώμη δεν χτίστηκε ο Άγιος Πέτρος επειδή βρέθηκε το οικοπέδο» έλεγε φίλος αρχιτέκτονας. Η πλατεία είναι η αρχή, ο ακρογωνιαίος λίθος -λέει ο πολεοδόμος Σπύρος Τσαγκαράτος- ενός σχεδίου. Υπάρχει μόνο με την ευρύτερη ανάπλαση, σβήνει χωρίς αυτήν.

Info

- **Μάνου Σπυριδάκη (επιμ.)** «Μετασχηματισμοί του Χώρου», Αθήνα 2009, εκδ. Νήσος.
- **Σταύρου Σταυρίδη** «Μνήμη και εμπειρία του Χώρου», Αθήνα 2006, εκδ. Αλεξάνδρεια.
- **Ελένης Τζιτζιλάκη** «Εκτοπισμένοι, αστικοί νομάδες στις μπροπόλες», Αθήνα 2009, εκδ. Νήσος academic publishing.
- **Paul Knox, Steven Knox** «Κοινωνική γεωγραφία των πόλεων», Αθήνα 2009, εκδ. Σαββάλας.
- **Ελιζαμπετ Χαϊντενράιχ, Σωτήρη Χτούρη, Ντέλεφ Ιμεν** «Αθήνα, η δημιουργία μιας μεσογειακής μητρόπολης», Αθήνα 2007, εκδ. Κριτική.
- **Ζήση Κοτρίνη** «44 ιστορίες της αρχιτεκτονικής», Αθήνα 2001, εκδ. Εκκρεμές.

Το ελληνικό πρόβλημα ανταγωνιστικότητας είναι και πρόβλημα του ευρωπαϊκού Νότου, που εντάθηκε την τελευταία δεκαετία.

Η Ελλάδα, η Ευρώπη και ο Αλεξάντερ Χάμιλτον

Του ROGER COHEN / THE NEW YORK TIMES

Η Ευρώπη έχει φτάσει σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Τα οικονομικά προβλήματα των χωρών της Μεσογείου κατέδειξαν πόσο ατυχής ήταν η επιλογή να συνδεθούν κράτη που χωρίζονται από τόσο μεγάλες οικονομικές διαφορές σε μια νομοκρατική ένωση, η οποία μάλιστα δεν διαθέτει θεσμό που να χαράσσει δημοσιονομική πολιτική σε κυκλικό επίπεδο. Όταν το ευρώ τέθηκε σε κυκλοφορία, το 2002, πολλοί φαντάστηκαν ότι οι οικονομικές ασυμμετρίες θα αμβλυνθούν, οδηγώντας έτσι σταδιακά και σε πολιτική ενοποίηση. Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβη. Αντίθετως, τα πνεύματα οξύνθηκαν και το χάσμα μεγάλωσε, ως συνέπεια των διαφορών ανάμεσα στις οικονομικές επιδόσεις των κρατών-μελών της Ε.Ε.

Ανάλογο πρόβλημα ενοποίησης αντιμετωπίζει και η Αμερική, πριν από δύο αιώνες, όταν ο αγώνας για ανεξαρτησία είχε βυθίσει τις Πολιτείες της σε βαθιά κρίση χρέους. Μετά την ψήφιση του Συντάγματος, ο τότε υπουργός Οικονομικών, Αλεξάντερ Χάμιλτον, προσπάθησε να αποδείξει ότι η Ένωση των 13 αμερικανικών Πολιτειών μπορούσε να λειτουργήσει και πρακτικά. Μία από τις βασικές προτάσεις του προς

τον πρόεδρο Ουάσιγκτον ήταν να επωμιστεί η ομοσπονδιακή κυβέρνηση το βάρος του χρέους των Πολιτειών. Οι αντιδράσεις που συνάντησε ήταν παρόμοιες με αυτές που βλέπουμε σήμερα στην Ευρώπη, αφού άλλες Πολιτείες ήταν συνειστές προς τους πιστωτές τους και άλλες όχι. Έτσι και σήμερα, Γερμανοί και Φινλανδοί διερωτώνται για ποιο λόγο τα μέλη της Ευρωζώνης που «έκαναν το καθήκον τους» θα πρέπει να πληρώσουν τα σπασμένα γι' αυτούς που δεν το έκαναν και άκουσαν την ανεύθυνη συμβουλή του διευθυντή της Citigroup, Τσαρλς Πρινς: «Όσο παίζει η μουσική, συνεχίστε να χορεύετε».

Ο χορευτής σε αυτήν την περίπτωση ήταν η ελληνική κυβέρνηση, που απέκρυψε το έλλειμά της (12,7% του ΑΕΠ) και το χρέος της (η χώρα χρειάζεται άμεσα 34 δισεκατομμύρια δολάρια, μόνο και μόνο για να αποφύγει τη στάση πληρωμών), μέσω παραγωγών της Wall Street, με τα οποία μεταφύσαν τα δάνεια σε αγοραπωλησίες συναλλάγματος. Τα επονομαζόμενα PIGS (Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία) της Μεσογείου εκμεταλλεύτηκαν τα χαμηλά επιτόκια της Ευρωζώνης και την άφθονη ρευστότητα της, μέχρι που η

Lehman Brothers κατέρρευσε και η μουσική σταμάτησε.

Ο Χάμιλτον είχε καταφέρει τότε να κάμψει τις αντιστάσεις του Μάντισον και του Τζέφερσον και έτσι η Αμερική απέκτησε ομοσπονδιακή πρωτεύουσα στον Ποταμό Πότομακ, τη σημερινή πόλη της Ουάσιγκτον (αντί για τη Νέα Υόρκη, όπως ήταν το αρχικό σχέδιο). Μέσα από επίπονες διαπραγματεύσεις, εξασφαλίστηκε η οικονομική σταθερότητα των ΗΠΑ.

Δεν βλέπω όμως να υπάρχει ανάλογο διάθεση και σήμερα στην Ευρώπη, ώστε η κρίση να μετατραπεί σε ευκαιρία για την ίδρυση Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης. Το όνειρο της ενοποίησης έχει ξεθωριάσει. Για το μεσοπρόθεσμο μέλλον, η Ευρώπη θα παραμείνει κάτι ανάμεσα σε νομοκρατική ένωση οικονομικού άνισων κρατών και πολιτική οντότητα, που θα στηρίζεται σε συμφωνίες α λα καρτ.

Η νομοκρατική ένωση δεν στηρίζεται από πολιτική και οικονομική ένωση. Για παράδειγμα, η Ελλάδα είναι πολύ μικρότερη από την Καλιφόρνια. Χάρη στον Χάμιλτον όμως, τα προβλήματα της Καλιφόρνια σήμερα απορροφώνται από την τεράστια ομο-

σπονδιακή οικονομία και την κεντρική κυβέρνηση, η οποία επιβάλλει φόρους και διαχειρίζεται δαπάνες. Οι Έλληνες δεν διαθέτουν τέτοιο δίκτυο προστασίας.

Τίθεται επομένως το ερώτημα πώς θα αντιμετωπίσει τη σημερινή κρίση η Ευρώπη. Στην Ισπανία, η ανεργία τρέχει με 19% και στην Ανδαλουσία έχει φτάσει το 26%. Εξέ από το χωριό Πορτούγκος στην Ανδαλουσία, όμως, είδα ένα «πολιτιστικό κέντρο» στη μέση του πουθενά (στους πρόποδες ενός βουνού), το οποίο κανένας δεν χρησιμοποίησε. Εξέ από το κέντρο υπήρχε μια ταμπέλα με τη σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε αναγνώριση των χρημάτων που σπαταλήθηκαν άδικα για να πλουτίσουν οι ντόπιοι εργολάβοι που το έκτισαν. Τέτοιες πρακτικές αποτελούν πλέον παρελθόν για τα PIGS.

Το μέλλον που περιμένει όλες αυτές τις χώρες της Μεσογείου θα μπορούσε να συνοψιστεί σε μία λέξη: λιτότητα. Η Ιρλανδία έδειξε το καλό παράδειγμα στους νότιους γείτονές της, περικυλλισμένος τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων κατά 7%. Η Ελλάδα οφείλει να την ακολουθήσει, αλλά μέχρι στιγμής παραμένει αμφίβολο αν θα το επιτρέψουν τα συνδικάτα της. Αν όμως η

Αθήνα δεν μειώσει τις δαπάνες της, κανείς δεν θα δεχθεί να αγοράσει τα ομόλογά της.

Η πιθανότητα χρεοκοπίας της Ελλάδας δεν μπορεί να αποκλειστεί όσο η Ευρώπη δεν αποφασίζει πώς θα αντιμετωπίσει «εκείνους που δεν έπραξαν το χρέος τους». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναμένει τα μέσα Μαρτίου πριν καταλήξει στις οριστικές εισηγήσεις της. Η ελπίδα για πληρωμών θά είχε (και) αντικτυπο, υπό την έννοια ότι θα αναδείξει την ελληνική φύση της Ευρωζώνης. Κάτι τέτοιο όμως πιθανότατα δεν θα συμβεί, αφού ακόμη και η μικρή Ελλάδα είναι πολύ μεγάλη για να αφεθεί στην τύχη της. Στο μεταξύ, όμως, οι Έλληνες θα πρέπει να αποχαιρέτησαν την Ελλάδα που ήξεραν, την Ελλάδα των απολαύσεων που τόσο αριστοτεχνικά αποτύπωσε ο μεγάλος ποιητής Κ. Π. Καβάφης:

Και συλλογείται η Φρόνησις πώς τον εγγέλα / και πώς την εμπροστεύονταν πάντα -παι τρέλαι- / την ψευτέρα που έλεγες «Αύριο. Εκείς πολύν καιρό».

Θυμάται ορμές που βάσταγε και γπόσ / χάρη θυσιάζε. Την άμαλή του νόσου / κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαιζει.